MEDENİYET

(karye)

Medeniyet anlamında kullandığımız karye sözcüğü, Kur'an'da tekil ve çoğul (kura) 50 küsur yerde geçen bir kelime olup köy, şehir, toplum, yerleşim merkezi, medeniyet havzası, bir medeniyete vücut veren insan topluluğu anlamlarında kullanılmaktadır.

Karyenin bugünkü dille en kestirme karşılığı, medeniyet birimi, site-devlet (şehir devleti) olarak verilebilir.

Kur'an, insanlık tarihini bir karyeler resmigeçidi gibi tanıtıyor. Bu resmigeçitte bir karye çöküp gider, yerine bir başkası gelir. Oluş, bir anlamda bir karyeler sergilenişidir. Her karyenin, oluş ve tarih mozaiğinde, başkasınca temsil edilemeyecek bir yeri ve ödevi vardır. Zaman bakımından sonradan gelmiş bir karyenin, önceki karyelerin hepsinde görülen özellikleri topladığı yolunda bir sanıya Kur'an onay vermez.

Her karye, bir işte, bir oluş ve erişte tek ve eşsizdir. Karyelerden hiçbiri, kendine özgü seçkinlikte, bir başkasınca temsil edilemez. Kur'an, kendi üslup güzelliği içinde bu konuya değinirken şöyle diyor:

"Biz nice karyeleri yerle bir ettik; ki onlar, seni içinden çıkardıkları şu karyeden kuvvetçe daha üstündü." (Muhammed, 13)

"Görmedin mi ne yaptı Rabbin Âd kavmine? Sütunlarla dolu İrem'e. Ki beldeler içinde onun benzeri yaratılmamıştı. Ve ne yaptı vadide kayaları oyan Semûd kavmine? Ve kazıklar sahibi Firavun'a." (Fecr, 6-14. Ayrıca bk. 30/9; 35/44)

Medeniyet yurdu karyelerin çöküşlerine sebep olan bir numaralı

bela, karye mensuplarının, özellikle yönetici-giidücü kadroların zulme sapmalarıdır. (6/123) Kur'an'ın bu konuya ilişkin beyanları çok açık ve ibret vericidir. Örnek olarak şu iki ayeti görelim:

"Biz; ülkeleri/medeniyetleri, halkları zulme sapmadıkları sürece **helak** etmeyiz." (Kasas, 59. Ayrıca bk. 6/131; 11/102, 117, 29/31; 18/59; 22/45, 48)

Ne ilginçtir ki, Kur'an, Allah'a ve peygamberlere iman etmemenin, karyeleri hesap ve azaba maruz bırakmasının istisnaları olabileceğini gösterirken (65/8) zulmün yıkıcılığına hiçbir istisna tanımamaktadır. Zulme bulaşan karyenin **helaki** kaçınılmazdır. Bu yüzden zulme bulaşmış karyeden uzaklaşmak, bir iman belirtisidir. (4/75)

Karyenin **helak** ve tedmîrini hazırlayan sebeplerden biri de itraf yani servet ve refahla şımarıp azmaktır. Bunun içindir ki, çöküş zamanlarında karyeleri servet ve refahla azmış kodamanlar yönetir ve temsil eder. (6/123)

Kur'an, mal ve nimet bolluğuyla beslenen dizginsiz refahın insanı Allah'a ters düşüreceğini ve bunun sonucunun da ülkelerin ve medeniyetlerin batması olacağını bildirmektedir:

"Yaşayışı şımarıklık ve gösterişe yol açmış nice kenti **helak** ettik biz. İşte yerleri yurtları! Onlardan sonra oralarda çok az oturuldu. Biziz vâris olanlar, biz!" (Kasas, 58; Ayrıca bk. Şûra, 27)

Servet ve refahla şımarmış müstekbirler (böbürlenen azmışlar) ve mütrefler (servet azgınları), mevcut durumlarını korumak için, yaşayan düzene terslik belirten her kıpırdanışı ezmeyi esas alırlar. Onların savundukları, eskinin korunması ve mevcudun ihyasıdır. Çünkü hayatları yeniyi filizlendirmemeye bağlıdır, (bk. 43/23) Bunun içindir ki, sürekli yenilenmenin ve durmayan inkılabın ölümsüz temsilcileri olan peygamberler, mütreflerin uykusunu kaçırır ve mütrefler, düşman hedef olarak her zaman peygamberleri seçerler, (bk. 34/34) Çünkü peygamberlik, bir anlamda mütreflerle savaşmanın, kozmik planlarca oluşturulan fıtrat stratejisidir.

Karyelerin çöküşlerine yol açan sebepler yanında onların mutluluk ve huzurlarını bozan yanlış gidişler de vardır. Peygamberlere

ters düşmenin bunlardan biri olduğunu yukarıda gördük. Bir diğeri de sanayileşmedir, (bk. burada, Sınâat mad.) Buradaki sanayileşmeyi, tabiat ve insanın dengelerini bozmak şeklinde anlamak gerekir.

Karyeler üzerine göklerin öfkesini çeken olumsuz gelişmelerden biri de fısk (sapma, günaha batma) olarak gösterilmektedir, (bk. 29/34) Fıska batan bir ülkeye göklerin öfkesi, bir bela ve azap yağmuru gibi gelir. (25/40)

Şöyle veya böyle, bütün karyelerin bir sonu vardır. (15/4; 18/59; 21/6) Her karye, oluş bünyesinde kendisine ayrılan süreci tamamlar ve tarihin kalıntıları arasına nakledilir. Tüm karyeler, kıyamet gününden önce birer doğuş ve oluş yaşadıkları gibi, birer çöküş ve ölüş de yaşayacaklardır. (17/58) Oluş, bir anlamda, karyelerin batış ve doğuşudur. (21/11) Süreçteki işi tamamlanan karye bir masal, bir hatıra, bir söylenti haline getirilir ve darmadağın olup gider. (34/15-19) Kimisi geceleyin batıverir, kimisi öğlen uykusunda. (7/ 4)

Kur'an, karyelerin bozgun ve huzursuzluk kaynaklarından birinin de krallar (mülûk) olduğunu söylüyor. Krallar, karyelerde, onur burcunda oturması gerekenleri aşağılara indirip sefilleri yukarılara çıkarır. Kur'an'ın deyimiyle "ülkenin onurlularını onursuzlar derekesine indirir." (27/34) Bu konuya değinen ayet, dolaylı bir yoldan Kur'an'ın krallar ve krallıklar konusundaki anlayışını da ifadeye koymuş oluyor.

Karye kavramının bir önemli ilintisi de kozmik uyarıcılarladır. Kur'an'a göre, her karyeye bir veya birkaç kozmik uyarıcı (nebi veya resul) mutlaka gönderilmiştir. Hiçbir karye, kendisine uyarıcı gönderilmeden helak edilmez. (6/ 131; 7/94; 25/51; 26/208; 28/59)

Kur'an, Allah'ın karyeler ile ilgili arzusunun, tüm karyeleri göklerden ve yerden gönderilen bereketlerle nimetlendirip beslemek olduğunu söyler. Bunun şartları ise iman ve takvadır. Ne yazık ki insanlık bu şartları hayatına hiçbir zaman egemen kılmamıştır. (7/96)

Karyelere gelen tanrısal mesajlar, karyelerin tarih ve oluş sürecindeki konumları ve çaplarıyla orantılıdır.

Vahyin son toplayıcısı olan Kur'an, karyelerin anasını (ümmü'l-kurayı) yani en büyük uygarlığın temsilcilerini uyarmak için gönderilmiştir. Bütün karye denemelerini yaşayan insanlık, karyelerin anasına vücut verme noktasına gelmiş olduğundan onu uyaracak mesaj ve peygamber de en büyük çapta olacaktır. Kur'an bu inceliğe dikkat çekerken şöyle diyor:

"İşte böyle! Biz sana Arapça bir Kur'an vahyettik ki, ülke ve medeniyetlerin anasını ve çevresindekileri uyarasın. Ve toplama günü konusunda da uyarıda bulunasın." (Şûra, 7; 6/92)

Şunu da ekleyelim:

Kur'an, hatıra ve serüvenlerinden bir kısmını anlattığını söylediği (bk. 7/101) eski topluluk ve medeniyetlerin kalıntılarını, hatıralarını birer ilahî ayet ve ibret olarak incelemeyi ısrarlı bir emir olarak insanlığa yöneltmiş bulunmaktadır, (bk. 3/137; 6/11; 16/36; 27/69; 29/20) Bu emre aykırı davrananlar veya anılan tetkiki gereğince yapmayanlar ısrarlı bir biçimde kınanmaktadır, (bk. 12/109; 30/9; 35/44; 47/10)

Geçmiş karyelerin ve milletlerin miras ve tarihlerini inceleme, istisnasız her kalıntıya uzanmalıdır. Bunların hepsi tek tek ayettir, (bk. burada, Ayet mad.) Hatta, mesela, sulara gömülerek boğulan Firavun'un cesedi (mumyası) bile, ilahî bir ibret tablosu (ayet) olarak tetkik edilsin diye yok edilmemiş, geriye bırakılmıştır. (10/92)